

POBUDKA (135) *sb f i [m]*

-d- (119), -t- (16).

o oraz a *jasne*.

sg *N* pobudka (29). ◇ *G* pobudki (4). ◇ *D* pobudce (2). ◇ *A* pobudkę (39). ◇ *I* pobudką (31).
◇ *L* pobudce (2). ◇ *V* pobudko (1). ◇ *pl N* pobudki (12). ◇ *G* pobudek (7), pobutek (1). ◇ [*D*
pobudk(o)m.] ◇ *A* pobudki (5). ◇ *I* pobudkami (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XIX w.

I. *f* (135) :

1. *To, co skłania kogoś do podjęcia jakiegoś działania* (131) :

a. *Bodziec, zachęta, podnieta; pokusa; irritamentum* *Modrz, Calep, Cn; calcar, incitamentum, stimulus* *Modrz, Cn; illecebra Calep, Cn; perlecebra Calep; concitamentum, fax, fomes, illicium, incentivum, incitabulum, irritamen, lituum, pabulum, suscitabulum* *Cn* (103) : *KuczbKat* 280; *CzechRozm* 201; Iáko dáleko więcej vrząd Krześcijánłki ma fię froyć ná tych/ ktorzi łprołnym málówánim/ wirłzámí nieucźciwemi/ połtávámí/ [...] y inłzemi pobudkámí włzytkich do Wenułá wpráwułá *ModrzBaz* 53v; *SkarŻyw* 114; *CzechEp* 81; *CzechEpPORz* *; *Irritamentum* – Pobutka, drażniénie. *Calep* 564a, [504]a; Przetóz nie widzę/ coby im w bitwie pobudką byđź miáło/ okrółm tego iż fię boiá. *OrzJan* 45; grzełzácego/ [*Chrystus*] częłto y rozmáicie od błędow y grzechow odwodził/ bądź vpominánim wnéłtrznym/ bądź pobudką zwirezchniá [!]/ iáko kazánim y náuká/ dobrodzieyłtwy y fortunnym powodem *LatHar* 674, 77, 199 [2 r.], 205, 288; *JanNKar* A2v; *SarnStat* 863; Przykład zły po rodzicách/ rad gęłto wyzywa. Dobry w cnoty vbiéra/ y dla nich ołtrogi/ Ná pobudkę tym więłtłzá/ kłáđzie im ná nogi. *GosłCast* 35.

pobudka czego [= do czego] (8): *Zywoty* ony [*świętych*] były im pobudką nabożeńłtwá/ vmocniénim wiáry/ podporá nádzieie *SkarŻyw* A2; *StryjKron* A; iáko ten ktory fię nienawiłciá/ gniewem/ álbo inłzym áłfektem porułzyć bárziefy chce/ z vważánia lekkołci/ krzywdy/ y inłzych tákich rzeczy/ zápálczywołci łwoiefy znáczná pobudkę bierze *LatHar* 663; Vpadki y niepráwołci przełzłe/ przedziwná mocá łwá w lepłze twoie obrocił/ iednáiacći z nich pobudkę y pokory/ y miłłci BOżey więłtłzey *LatHar* 676, 50, 263, 662; *WysKaz* 46.

pobudka czego [= co jest pobudzane] (1): *LatHar* 323 cf *W przen.*

pobudka do czego (42): Ták wiele łideł y pobutek do nieczyłtołci podawáią młódyłm ludźiom *ModrzBaz* 53v, 65v, 108, 141v; A gdziełz tych biáłyłch głów krnábrnołć/ ktore/ iedney okráfy z głowy/ ktorá fię bliźni gorłzy y do złego pobutkę bierze/ ziąć niechcá? *SkarŻyw* 16; To fię przypomina dla tego/ áby do chowánia y pilney łtrażey czyłtołci zwłáłzczá Chryłtułowi połlubionej pobutká więłtłza byłá: poniewáłz te łwięte [!]
Pánienki drożey iá łobie niłzli vrodę cíelełną/ zdrowie/ y żywot wáżyły. *SkarŻyw* 162, A2, A3v, A4 marg, 36, 97 (12); *CzechEp* 135; *KochFr* 87; *ReszPrz* 88; *Percelebra* – Pobudka do roskółzi. prziludzenie. *Calep* [784]a; *Phil* B4; Płálm S. Dawidá 94. piékná pobudkę do oddávánia chwały Pánu Bogu/ w łobie záwieráiący. *LatHar* 15; dla tego vgáđzáiac włzyłtkich nabożeńłtwu/ á rozlicłnych do tego nabożeńłtwá pobudek łzukáiac/ mamy krociuchny ten Zołtarz álbo Płáłterz *LatHar* 507, +3v, 61, 77, 110 marg, 116 (19); *SarnStat* 1207; *VotSzl* A4v.

pobudka ku czemu (11): *LubPs* R5v *marg*, *gg marg*; *KrowObr* 230v; Gdyż bogactwá ktorých tu ludzie nábywáią/ Są pobudką ku złościam *HistLan* E4; *KuczbKat* 140; *RejPosWstaw* [41³]; *SkarŻyw* A4v, 201; iż mi fłowá y nápominánia W.M. z pámięci nie wychodziły: y księgi dárowane ku temuż pobudką były *CzechEpPorz* *2v; *LatHar* 676; Y łobie dobrze ścielem/ y drugim iánością Y z pobudką ku cności świećim pobożnością. *GosłCast* 44.

pobudka przeciw komu (1): Bo któraż inłza rzecz onému kiedyś Célárzowi Zygmuntowi przeciw Turkowi pobudką była? *OrzJan* 41.

pobudka czyja [*w tym: G ai* (3), *pron poss* (3), *G pron* (1)] (7): *LubPs* O4v *marg*, O5v *marg*; A nie tyło ná pobutke [!] náłżę dáie Pan Bog tákie wyłokie przykłady: ále y ná łtrach náłż. *SkarŻyw* 32; ieden [był] ná gromienie niedbałych y wyłępných/ á drugi ná pociechę y pobudkę boiázliwych y łtrofkanych/ łwych darow vżywał. *SkarŻyw* 298, A4v; *CzechEp* 271; *LatHar* 198.

Ze zdaniem dopełnieniowym [*w tym: aby, żeby* (5), *że* (2)] (7): Pobutká wiernego áby łie ciełzył obroną Pána łwego. *LubPs* O4v *marg*, O5v *marg*; yełliby łnadź zayrzał iż go inłfy przechodzą/ weźmye s tego otuchę y pobudkę że łie też w náuki wda *GliczKsiąż* K6; *KuczbKat* 385; *WujNT* 2. *Cor* 5 *arg*; owym co lepiéy vmieią y leplżę rozumieią pobudkę dáć, áby łkárbu łwęgo do łiemie nie kopáli *JanNKar* D3; *SarnStat* *3v.

W połączeniu szeregowym (1): poniewałz oná [*historia*] iełt [...] łwiádkiem nadowodniełżym/ pochodnią/ pobudką/ ołnem y ołtrogą cnoty *StryjKron* A.

W porównaniach (3):

~ *Jako comparatum* (2): Bo te pochwały píłżá żywym á przytomnym/ o ktorých dowćipiech dobrze trzymamy: áby mieli pewną drogę ktoreyby łię trzymáli/ ábo pobudkę iáko ołtrogę do cnoty pobudzáiącą. *ModrzBaz* 61v, 42.

Jako comparandum (1): Ztądże Procełsie/ triumphy máłe y wielkie/ [...] á były iákoby pobudki pobudzáiące drugich ku bronieniu Rzeczypołpolitey. *ModrzBaz* 118v. ~

Zwroty: »pobudkę brać, wziąć« [*szyk zmienny*] (6:1): *GliczKsiąż* K6; *SkarŻyw* 16, 201; z ktorých [*świętych*] możelż wzory wybierać/ náukę odnośić/ y pobudkę ku wółelkiey pobożności częłtą y wielką brąć. *LatHar* 676, 50, 662, 663.

»pobudkę (po)da(wa)ć« = *irritamentum obicere stimulare, stimulum addere* *Modrz* [*szyk zmienny*] (14): *KuczbKat* 385; wółákże krzywdy łudziom náłżym vczynione/ á chęć bronienia Rzeczypołpolitey náłżey/ ma wielkie pobudki dáwać do woyny *ModrzBaz* 108, 10v, 53v; *SkarŻyw* A2, 36; *NiemObr* 23, 26; *OrzJan* 70; [*św, Jan Krzcieiel*] dał przykład y pobudkę łudziom onym łwiętym/ ktorzy ná pułtych miełcách y w kłáłztorách żyiąć/ czynili godne owoce pokuty *WujNT* 15, 631; *JanNKar* D3; *SarnStat* *3v; *VotSzl* A4v.

»pobudkę (u)czynić« [*szyk zmienny*] (4): *GliczKsiąż* C7v; *KrowObr* 230v; nápráwił białe głowy/ áby tám gdzie iego bráćia widzieć mogli/ iğráły/ do złých myłli pobudkę im czyniąć. *SkarŻyw* 250, 305.

Wyrażenie: »pobudka pobudzająca« = *calcar excitans a. exstimulans* *Modrz* (3): Zwycięłtwá też y triumphy náłże domowe/ łą wzorem y pobudką pobudzáiącą nas do náłłádowánia zacnych łpraw przodkow náłżych. *ModrzBaz* 42, 61v, 118v.

Szeregi: »ochota i pobudka« (1): Do czego [spisania żywotów świętych] mi też ośobną dał ochotę/ y pobudkę Oświecony Pan Mikołaj Chryltof Rádziwił *SkarŻyw* A2.

»pochop i pobudka« (1): Ten wzor który mamy álbo máyá rodzicy wybyerác z obyczayu pogáńlkyego/ ma záprawdę pochop y pobuthkę czynić oycowi káždemu z mátką *GliczKsiąż* C7v.

»pobudka a podpała« (1): iże ci kthorzy wielkie bogáctwá dzyecióm łwym zgromadzáiá/ nic inłzego im nie zołtáwuiá/ iedno pobutkę ku rozmáitym zbytkom/ á podpalę przekłéctwá Bożego *RejPosWstaw* [41³].

»pobudka i przyczyna« [szyk 2:1] (3): *KuczbKat* 140, 385; Pobudek y przyczyn do nieczyłtości vmyłne łzukánie ábo dáwanie. *LatHar* 116.

»przykład i (a) pobudka« = *exemplum, calcar Modrz* (4): *ModrzBaz* 42; A iłz w piśmie S. wiele iéłt żywotow S. z ktorych wiéłsze niłzli ztych innych/ ktore kładziem/ przykłády y pobudki do dobre^{go} brác łię mogá *SkarŻyw* 257, A4v; *WujNT* 15.

»wzor i pobudka« (1): *ModrzBaz* 42 cf *Wyrażenie*.

W przen (2) : Przyczyny záłię poltánowienia łwiát wybránych Bożych/ zwłáczzá męczennikow/ trzy dáie Augułtyn łwiéty [...]. Naprzod pobudkę łerc ludzkich/ do náłładowania łług wiernych P. Chryłtułowych. *LatHar* 323; Boiáźń o przyłzłey łmierci/ vmyłł człowieczy koniecznie zátrwożyc mułi/ á iáko góždź przebiáiácy ciáło/ włzyłłkie pobudki pychy/ do drzewá krzyżowe^{go} przybiia. *WysKaz* 46.

Przen (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »za pobudką [czego = czyjł]« (1): pierwłza moiá z Łeczyckiey Ziemie byłá do Litwy/ á zá pobudką Conłtellaciey Marłzowey ná vkráyńę Mołkiewłką iázda *StryjKron* A3v.

b. *Zachęcanie, namowa; kuszenie; incitatio Calag, Calep, Cn; instigatio Calag, Cn; impulsus Calep, Cn; cohortatio Calag; concitamentum, illectus, illex Calep; exhortatio, impulsio, instigatus, instinctus, invitatio, invitatus, motus, stimulatio Cn* (21) : Anreizung. Pobudká. Instigatio, incitatio, cohortatio *Calag* 26a; Illectus – wábieńie, pobudka. *Calep* [504]b, 231b, [504]b, 510a, 520b.

pobudka do czego (4): Pobudká S. Augułtyná/ do ochotney y łczerey łpowieđzi. *LatHar* 137; Pobudká łámeo łiebie/ do Adwentowego nabożeńłtwá/ z modlitwą złáczona. *LatHar* 393, ++ +2, 323.

pobudka ku czemu (1): *CzechRozm* 43v cf *Szereg*.

Szereg: »napominanie i pobudka« (1): Y powážnieyłze by było iego nápomínánie y pobudká ku gołócinnołci/ od łyná Bożego Słowá Bogá wzięte/ niłzli od Aniołow *CzechRozm* 43v.

Wyrażenie przyimkowe: »za pobudką [czyjł, czego]« (7): *KuczbKat* 435; *SkarŻyw* 368; *CzechEp* 5, 103, 128 *marg*, 378; Potym zá pobudką Żydow Páwłá kámionuiá/ y zá vmárłego zołtáwuiá. *WujNT Act* 14 *arg*.

W przen (1) : Gdy on Heretyk krolowi łpráwę dáł: iáko był od łyná iego odpráwiony/ zápobudką heretyckiego ięzyká: rozgniewáł łię łrodze oćiec *SkarŻyw* 368.

Przen: Ten, kto pobudza, zachęca (3) :

pobudka czego [= do czego] (1): A oná dopiero mowic iáwnie [do młodzieńca] poczęłá: Odłtáp odemnie pobudko grzechu/ podmiato nieczyłtołci/ potráwo łmierci wieczney *SkarŻyw* 68.

pobudka komu (1): [HistTroj G4] cf *W połączeniach szeregowych*. Cf *pobudka ku czemu komu*.

pobudka ku czemu komu (1): Chcąc też ielzcie na ostatek być tym więcej ku pilności pobudką Krześciańskiemu czytelnikowi/ Iprawilichmy ku końcowi Reiefttr BibRadz *6.

pobudka czyja [= *kto jest pobudzany*] (1): Páweł pobudką Pogáńtwa. SkarŻyw 595.

W połączeniach szeregowych (1): SkarŻyw 68; [Z oobná zaś káždego Pána Greckiego prosił/ nápominał/ áby káždy dobrym wodzem á powodem y pobudką Iwym Iługom był HistTroj G4].

c. Pragnienie, chęć; popęd (7) :

pobudka czego [= *do czego*] (1): á pokoy twoy ozdób cnotámi rozlicznymi: káž vřtápić wřelkiej ożiębłości/ wypáđz pobudki wřelkiej niepráwości. LatHar 32.

pobudka do czego (2): Tá wolnie Iobie żyjąc/ á pobudki do rořkořzy/ dořtátek y páńřtwo y dochody wielkie máiąc/ [...] żáđzey Iwey nieczyřtey Iłużyłá. SkarŻyw 440, 249.

W połączeniach szeregowych (2): A toć ielř włánie Ewánielya/ to ielř/ dobre/ miłe/ y wdzięzne pořelřtwo/ ktore P. Bog podáie wřzytkim wiernym/ nie dla iákich przyprawek/ zamiánek/ pobudek/ vtzynkow/ álbo zařlug przeřřlych/ álbo przyřřlych nářzych. Ale tylko řřřzerego y niewymownego miłoiřdzia řwego KrowObr 44; KuczbKat 425.

Zwrot: »pobudkę uczuć« (1): Iednego dnia [...] gdy go [nieprzyjaciela tj. czarta] krzyřem S. odegnał/ táką w ċiele Iwym pobudkę do nierządności vczuř/ iákicy nigdy niemiał. SkarŻyw 249.

Wyrażenia: »pobudki cielesne« = *namiętności, popędy* (1): Ani pobudki ċieleřne w ċłowiecze Ipráwiedliwym/ nie mogą namniey pomáżác y Iplugáwić vczynkow ducha iego WujNT 547.

»pobudki nieczyste« (1): Gdy go zá cżařu młodořci iego zápalenie ċieleřne/ y pobudki nieczyřte bárzo gábáły: pokuřy ony y niebeřpieċeńřtwa vċzyniły go w modlitwie gorácy y pilnym. SkarŻyw 211.

Szereg: »zapalenie i pobudki« (1): SkarŻyw 211 cf »pobudki nieczyste«.

2. Poruszenie, wzburzenie psychiczne (1) : Concitatio – Pobudka. Calep 231b.

3. Sygnał, hasło, komenda wydawana za pomocą instrumentu (3) :

a. Do boju (2) :

pobudka do czego (1): Bellicum – Lerma do bitwy, pobutka do potkániá. Calep 127a.

Zwroty: »pobudkę trąbić« (1): Gwiazdy z niebá y chmury z niebá pořpáđzáły/ Godřiny złotowłoiře iuř dzień pocřzynáły. Pobudkę trąbić pocřzał trębácř ich ná kořie KmitaSpit B2.

[»uderzyć na pobudkę«: A potem uderzono ná pobudkę: w tym ze Gdańřká wyřřřło na řwítániu że [.] trzy řtá ċłowieká BielKron 1597 748.]

[Wyrażenie: »cicha pobudka«: Aby káždy, kto nie umie, nauř się rozeznowáć trąbienie, [...] gdy cicha pobudka, gdy na trwoę UřřWojsk 1593/348.]

b. Do rytmicznego wiosłowania [czyja] (1) : Celeusma – Zwołanie, pobutka flifřowska. Calep 177b.

4. [Straż nocna mająca za zadanie nie pozwalać zasnąć stojącemu na warcie: A draby [lege: drabi] mają wartowáć z gotowymi rozpalonymi knoty, a pobudkę albo rycerską tedy mają towarzysze dzieržeć, to jest pobudzáć. A ktoby na warcie usnáł a rycerskiemu albo temu kto pobudza zarazem się nie ozwał, tedy ma być z muru zřzucon. UřřWojsk 1559/81.]

II. [*m* *Strażnik*, *stróż*: Item pobudka sive custos nocturnus et diurnus ad vices due persone due per gr. 20 facit flor. 1 gr. 10. [...]. Item pobudkom 2 per gr. 24 facit flor. 1 gr. 18. *InwŻup* 317.]

Synonimy: **1.1.a.** *pobidka*, *pochop*, *podniata*; **b.** *namowa*, *namawianie*, *napominanie*, *wabienie*; **c.** *pokusa*, *pokuszenie*; **2.** *wzruszenie*; **3.a.** *larma*; **b.** *zawołanie*, *zwołanie*; **4.** *straż*; **II.** *strażnik*, *stroż*.

Cf POBUDEK, **POBUDZACZ**, **POBUDZANIE**, **POBUDZENIE**, **POBUDŹCA**

TG, SBu